

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Лаура Иванова Димитрова относно дисертационен труд за придобиване на образователна и научна степен „доктор“, професионално направление: 1.3. Педагогика на обучението по (Методика на обучението по изобразително изкуство)

Тема на дисертацията:

ФОРМИРАНЕ НА ВИЗУАЛНА ГРАМОТНОСТ НА СТУДЕНТИ В ПРОЦЕСА НА ОБУЧЕНИЕ ПО ИЗОБРАЗИТЕЛНО ИЗКУСТВО

Автор: **Лиляна Орлинова Дворянова**

докторант към КАТЕДРА ВИЗУАЛНИ ИЗКУСТВА,
ФАКУЛТЕТ ПО НАЧАЛНА И ПРЕДУЧИЛИЩНА ПЕДАГОГИКА,
СУ „СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ“

Научен ръководител: **проф. д-р Бисера Вълева**

Дисертационният труд съдържа увод, пет глави, изводи, заключение и библиография и е с общ обем 285 страници, от които 248 страници текст, 37 страници цветни приложения в отделно книжно тяло, съдържащи бележки и фотографии. Към дисертацията е приложен CD с допълнителни визуални материали.

Библиографията обхваща широк диапазон от литературни източници – 44 литературни източника на български език; 16 на чужди езици; 15 интернет източника на български език; 30 интернет източника на чужди езици; наредби, правилници, закони и пр. – 14.

В увода на дисертацията е обоснована актуалността на проблема, определени са обектът на изследване, предметът на изследване и основната цел. Формулирана е работна хипотеза.

В първа глава на дисертацията е представена концепцията на изследването. Определен е контекстът, в който се анализира визуалната

грамотност и се развива конкретното изследване. Представени са някои от проблемите, възникващи в процеса на обучение по изобразително изкуство във ВУЗ в България и същността на проблема за визуалната грамотност при обучението в специалност „Изобразително изкуство“. Формулирани са по-детайлно целите и задачите на дисертацията. Определен е обхватът на проучване и са представени подходящи изследователски методи. Разработени са показатели и критерии за оценка на резултатите.

Във втора глава е направен преглед на теории за визуалната култура и грамотност.

В трета глава са представени първоначалните изследователски дейности.

В четвърта глава се извежда система от семинарни упражнения и практически задачи за повишаване на визуалната грамотност на студентите.

В пета глава е направен анализ на резултатите от изследването и е доказана тезата на дисертацията.

Изследването разкрива два основни плана на проявление на проблемите, свързани с визуалната грамотност:

глобален – масовото навлизане на електронните комуникации в ежедневието и в учебния процес и влиянието на този процес върху образованието по визуални изкуства;

локален – свързан със спецификата на ситуацията в България и демографската криза, която се оказва една от причините за липса на реална конкуренция.

Проучено е агресивното настъпление на масовата култура, както и значението на икономическите трудности на страната за дистанцирането от проблемите в сферата на изкуствата.

Настоящият труд се базира на разбирането, че визуалната грамотност като понятие, свързано със същностните характеристики на съвременната култура, е зависимо от прехода от класическото виждане за изкуство към

съвременните арт форми. В контекста на изследването се достига до извода, че изключително значение в този процес на преход има технологичният напредък, който от своя страна не бива да бъде приеман еднозначно. Дисертантката определя съответния период като „преход от едни визуални нагласи към други, нови по своя характер, които трябва да бъдат осмислени и анализирани“ и в този смисъл разглежда различните форми на визуална грамотност в съвременността, като изтъква, че теоретичните познания в областта на визуалните изкуства създават условия за разбиране на творбите, а семиотичният подход може да бъде използван при определяне на отношението на изкуството към всички области на човешката дейност и култура.

В дисертационния труд е поставен акцент на образованието, като е направен изводът, че визуалната грамотност в сферата на образованието по изкуство е необходима за запазване на естествената връзка между минало и настояще, между теория и практика.

Вследствие на проучването дисертантката достига до виждането за противоречивата същност на понятието „визуална грамотност“, за подценяването и загубата на някои от традиционните познания и умения и замянта им с нов подход в обучението, базиран на активното използване на съвременните комуникационни технологии.

Дисертантката отчита необходимостта от полагането на усилия за осъществяване на връзката „минало-бъдеще“ в изкуството и придобиването на знания (свързани с така наречените „художествените дисциплини“ с цел повишаване на визуалната грамотност на студентите) в тази област, както и необходимостта от разработване на актуален комплекс от лекции и упражнения, който да отговаря на реалната ситуация на преход между две различни исторически епохи и да е съобразен с особеностите на българското образование.

Според докторантката „визуалната грамотност в областта на висшето образование по изобразително изкуство е проблем, който може да се реши до голяма степен от преподавателите чрез създаване на лична мотивация у студентите по време на учебния процес, като се вземат предвид промените в нагласите на съвременното поколение“. Тя смята, че „подготовката и участието на студентите в публични изяви с творчески характер значително спомага за развитието на визуалната им грамотност“, защото „тези свободни изяви не само стимулират индивидуалното развитие и самочувствие“, но и са необходими за успешната реализация на възпитаниците на специалност „Изобразително изкуство“ в реалния живот.

Изследването доказва по убедителен начин състоятелността на хипотезата, като предлага приложими в практиката упражнения и задачи за обучение по изобразително изкуство в системата на висшето образование.

За основни приноси на дисертацията считам:

- систематизирането на литературни източници, свързана с теорията на визуалната култура и визуалната грамотност;
- изследването на понятието „визуална грамотност“ като „терминологично ядро от взаимовръзки“ в теорията на визуалната култура и методиката на образованието по изкуство;
- създаването и апробирането на методика за развитие на визуалната грамотност на студентите по време на началния период от обучението им в специалност „Изобразително изкуство“;
- създаването и апробирането на оригинална система от семинарни упражнения и практически задачи за развиване на визуалната грамотност и компетенции;

- проследяването, документирането и анализа на материали, свързани с една от дисциплините от курса на обучение в специалност „Изобразително изкуство“ – „Теория на художествения образ“ през последните десет години;
- определянето на редица „нови“ проблеми, имащи отношение към визуалната грамотност при съвременните студенти;
- създаването на оригинални пособия и помагала за използване на информационни и игрови способности в обучението на студентите в дисциплината „Теория на художествения образ“.

Приложенията към дисертацията допълват, подкрепят и илюстрират по максимално убедителен начин изследването.

Използваните литературни източници са цитирани коректно.

Докторантката е направила необходимия брой публикации, свързани пряко с темата на дисертационния труд – статията „Образованото око – да разбираме това, което виждаме. Пресечни точки между теория и практика в преподаването на изобразително изкуство“, публикувана в сборника „Образователни иновации в сферата на визуалните изкуства“, на издателство „Симолени“ през 2010 г.; статията „Визуална грамотност: Между художественото изображение и мисловните му интерпретации“, публикувана в Годишник на Софийския университет „Св. Климент Охридски“, Факултет по начална и предучилищна педагогика, София през 2012 г., том 104, с. 123; Учебник по изобразително изкуство за 1-ви клас и Книга за учителя по изобразително изкуство за 1-ви клас на издателство „Рива“, София през 2016 г.

Безспорно дисертацията е актуална с набора от предпочетени теми и засегнати проблеми.

Научната разработка има редица приноси с предимно практико-приложен характер.

Изследването би могло да послужи за основа на бъдещи теоретични и практически проучвания в същата или други сродни области.

Представеният автореферат отговаря на изискванията.

Оценката ми за дисертацията и автореферата е положителна.

Убедено предлагам на Лиляна Орлинова Дворянова да бъде присъдена ОНС „доктор“.

28. 09. 2017 г.

Проф. д-р Лаура Димитрова